

Bányai Tamás

Kérdések, ha fájnak

Perlei Béla a fotelben ült, lábait átvette a fotel karfáján. Mialatt felesége a vacsorát készítette elő a konyhában, ő az újságot olvasta. Helyesebben szólva a hirdetéseket böngészte, mert a hírek sohasem érdekelték igazán, legfeljebb a tőzsdei rovatot nézte még át figyelmesebben. Egy kicsit talán szomorúan is, mert ilyenkor mindig eszébe juttottak a United Works részvényei. Larry Allen két évvel ezelőtt igyekezett felhívni a figyelmét a cég előtt álló nagy jövőre. Amerikában alig van még egy olyan vállalat, amelyiknek ilyen jó a vezetője. Fialat és rámenős, hozzáértő és taktikus. Most kell venni a részvényekből, és az ember máris megalapozta a jövőjét. Akkoriban még volt háromezer dollárjuk a bankban, s ha nem is költötte volna el mindet, feléért vehetett volna majdnem kétszáz részvényt. De nem vett. A részvénytőzsdét mindig is afféle szerencsejátéknak tartotta, ahol az ember többnyire veszít, s ahonnan csak nagyon kevesen távoznak nyereséggel. Larry Allen a kevesek közé tartozott. Nemcsak beszélt, de ő maga vásárolt is ötszáz darab United Works részvényt. És igaza lett. Több mint tizenötezer dollárt keresett alig egy év alatt.

Mindez nem változtatta meg Perlei Béla tőzsdéről kialakult véleményét, de az eset óta több figyelmet szentelt a tőzsdei rovatnak, s megfogadta, ha felfedez valamit, amiben fantáziát lát, szerencsejáték vagy sem, beszáll. Három hónappal ezelőtt volt egy nagyon jó megérzése – lám-lám bevált, a Dixie részvényeinek értéke azóta is emelkedik –, de addigra a háromezer dollárból csak száz maradt a bankban. Lefizették az előleget a házra, megvettek egy csomó szükségesnek vélt apróságot: függönyöket, szőnyegeket és persze a fridzsidert, a mosó- meg szárítógépet. Megfordult a fejében, hogy kölcsönt vesz fel, de amikor mindent összeszámolt, rájött, hogy sok az adósságuk, s a részletek fizetése már így is elég gondot okoz. Tudta, a Dixievel jól járna, de mégiscsak kockázatos volt, és ettől visszariadt.

A hirdetésekben jobb és biztosabb üzletet látott. Szerencséjére, gondolta sokszor, ez az ország a vándormadarak hazája, nem telik el nap, hogy valaki ne költözködjön, s ne akarna megválni feleslegesnek vélt holmijaitól. Perlei Béla, mióta otthagyta üzletvezetői állását, ebből élt. Igaz, nem a legjobban, mert egy rakás holmi a nyakán maradt, legalábbis a felesége szerint; a férfi váltig állította, hogy csak idő kérdése, és jó áron megszabadul tőlük. De tagadhatatlan, néha

a szerencse is mellé szegődött, mint ezen a napon. Száz dollárért vett egy öreg Chevrolet-t, talált is vevőt rá, még mielőtt a papírokat átíratna volna. Négyszáz dollárért adott túl rajta, ráadásul a volt tulajdonos orra előtt. Ezen a napon vette fel a pénzt, és határozottan jókedve támadt; büszke volt, hiszen az egész nem került egy órai utánajárásába, míg mások két hétig is keményen dolgoznak ennyi pénzért.

Jókedvét az sem lohasztotta le, hogy alig félórája összezördült feleségével. Nem volt komoly veszekedés, öt éves házasságuk alatt egyetlen egyszer sem veszekedtek komolyan. Egészen jelentéktelen nézeteltérésről volt csupán szó. Perlei Béla ugyanis a hirtelen jött pénz öröme el akarta vinni feleségét vacsorázni (nem is tudja már, mikor voltak utoljára igazi étteremben, mert a gyorskiszolgálókat nem tartotta annak), de az asszony tiltakozott, mondván, azért nem jutnak soha semmire, mert elherdálják azt a kevéske pénzt is, ami van. Vének kiadni harminc dollárt egy vacsoráért, amikor idehaza négy-öt dollárból nagyon jó és kiadós vacsorát lehet kihozni. Zsuzsika valami oknál fogva elkeseredettebb és dühösebb volt, mint más összezördülésekkor szokott, nem erőltette hát a dolgot. Lemondóan bevonult a nappaliba újságot olvasni. Arra gondolt, rosszul kezdte az egészet: hazafelé jövet virágot kellett volna venni az asszonynak, vagy valami más apróságot. Arra is gondolt, hogy nem kellett volna szólni előre, csak valamilyen kifogással beültetni a kocsiba, aztán irány az étterem. Az ajtóban már biztos nem állt volna le vitatkozni. Utólag meg már hiábavaló.

Rágyújtott egy cigarettára, és ivott egy kortyot a whiskyjéből. Mindig tartott idehaza öt-hatféle italt; a vendégeknek mégsem adhat Coca-Colát, mit gondolnának róla. Sokszor maga is belátta, mindez csak kifogás, mert Chiltonékon kívül soha nem volt más vendégük. Chiltonék pedig soha nem ittak egy kortyot sem, legfeljebb azt a lötyt amerikai kávé. Régóta várta azonban Larry Allen látogatását, aki még soha nem volt náluk, bár többször is megígérte, hogy eljön.

Csakhogy Larry Allen, mint minden sikeres üzletember, nagyon elfoglalt volt, s többször is előfordult, hogy az utolsó pillanatban mondta le a beígért látogatást, mert közbejött valami halaszthatatlan és nagy hasznot hozó megbeszélés. Pedig Larry Allent nagyon szerette volna vendégül látni. Ő már járt egyszer-kétszer nála – Larrynek agglegény létére is nagy háza volt, a bárban egy likőrüzletet is megszégyenítő választékkal –, s mióta házuk volt, nagyon szerette volna megmutatni amerikai példaképének, hogy nem marad el mögötte.

Noha vendégek tehát nem jöttek, az ital fogyott, főleg a whisky, annál is inkább, mert Zsuzsika is rákapott az utóbbi néhány hónapban, s nem egyszer előfordult, hogy két üveggel is

elfogyott egy héten. Ő maga megivott két-három pohárral is egy este. Ennek a pohárnak is végére járt, s már azon volt, hogy utána tölt, amikor csengettek.

Letette a poharat, és felállt ajtót nyitni. Magas, fiatal nő állt az ajtóban pironkodó, bocsánatkérő mosollyal az arcán.

– Elnézést kérek a zavarásért – mondta. – A Kereskedelmi Kamara megbízásából jöttem. Felmérést végzünk a város lakóinak szociális helyzetéről. Néhány kérdést tennék csak fel, az egész nem tart tíz percnél tovább.

Amikor befejezte a mondókáját, egy pillanatra lesütötte a szemét. Úgy állt az ajtóban, mint egy el sem követett csínyért felelősségre vont diáklány, maga előtt tartva kérdőívekkel teli táskáját. Hányzott belőle a házaló ügynökök magabiztossága, és hangvételéből nyilvánvalóan kitűnt, a házalásnak még a látszatát is kerülni akarja.

– Tessék, lépjen beljebb – mondta Perlei Béla, aki egyébként még a házalóknak sem volt ellenére. Amikor ő nyitott ajtót, mindig beengedett mindenféle ügynököt, felesége nem kis bosszúságára. Nem, sohasem engedte rábeszélni magát semmire, de amellet hogy felcsippentett egy-egy ötletet s az angol tudását is javítani vélte, volt benne egyfajta káröröm is mások hiábavaló igyekezete iránt, és ezért nemcsak végighallgatta az ügynököket, hanem dicsérte is portékájukat, hogy aztán határozottan, majdnem durván visszautasítsa őket. A csalódott, bosszúságot leplezni képtelen arcok láttán pedig jót mulatott – s noha ezt saját magának sem vallotta be soha: ilyenkor állt bosszút sikertelen üzleti kísérleteiért. Az asszony sokszor tett neki szemrehányást emiatt, részint mert ki nem állhatta az ügynököket – be is vágta előttük az ajtót minden esetben, még mielőtt szóhoz juthattak volna –, részint mert nem bírta nézni a már-már bizonyosság hirtelen összeomlását.

A vendég hangjának hallatára Zsuzsika is kijött a konyhából. Előbb a nőre, aztán férjére nézett, mint aki magyarázatot vár, és a nő már bele is kezdett megismételni betanult mondókáját, de Perlei Béla megelőzte:

– A hölgy közvéleményt kutat, drágám – mondta. Jópofának tartotta az ilyen erőltetett helytelenségeket. – Néhány kérdést szeretne feltenni nekünk, az egész alig tart egy pár percig, a válaszok viszont nagyban hozzájárulhatnak ahhoz, hogy város vezetősége helyes képet alkosson magának a lakosságról.

Az asszony arcán látszott, hogy nincs ínyére a dolog, bár igyekezett ezt palástolni. Egy

pillanatra lehunyta szemeit, egyébként is keskeny szája még jobban összeszorult. A látogató is észrevette ezt, tett is egy mentegetőző mozdulatot, mintegy jelezvén, csak a kötelességét teljesíti, nincs szándékában semmiféle bonyodalmat okozni.

Perlei Béla azonban nem sokat törődött felesége rosszallásával, mosolyogva helytel kínálta a nőt, s csak akkor fordult Zsuzsika felé, mikor a vendég már leült. Egy csitítgató pillantással igyekezett őt leszerelni. Az asszony lehajtotta fejét, megfordult, és visszament a konyhába.

Perlei Béla visszaült a fotelbe. Most nem vetette lábát keresztül a karfán, kissé mereven tartotta magát. Igyekezett méltóságteljes lenni.

Az első kérdések – szokásos módon – névre, életkorra, lakcímre vonatkoztak.

– Mindketten dolgoznak, vagy csak ön egyedül?

– Mind a ketten dolgozunk – Perlei Béla az üres whiskys poharat forgatta kezében.

– Mi az ön foglalkozása?

Rövid szünet következett. Muszáj volt gondolkodnia, mit mondjon. Végeredményben nem csinált semmit. Adott-vett. Csakhogy nem volt üzlete, nem volt engedélye, s mindez most merült fel benne először.

– Üzletember vagyok – mondta végül, nem kis büszkeséggel.

A nő jegyzetelt valamit. Aztán felnézett, egy mozdulattal megigazította homlokára símuló haját. Mosolygott, az arcán megjelent egy gödröcske. Lány hangja volt, barátságos, biztató.

– Szabadna kérnem egy kicsivel pontosabb meghatározást? Úgy értem, mivel üzletel?

Perlei Béla a nőre bámult. Már nem volt méltóságteljes. Az első kérdések után felengedett, belesüllyedt a fotelbe. Most előrehajolt, tekintete az üres pohárra siklott. Arra gondolt, utána kellene töltenie. Megfordult a fejében, hogy feláll, de ezt illetlenségnek tartotta.

Zsuzsika válaszolt helyette. Nem is vette észre, mikor bejött a konyhából.

– Ócskás – mondta. Harcias volt. Arcán megfeszültek a vonások, kezét összefonta, ettől kissé meggörnyedt. Szemében mégis volt egy kis riadalom, nem nézett a férjére, a nőhöz beszélt, felé fordult. – Ad-vesz mindenféle ócskaságot.

Perlei Béla úgy érezte, vérig sértették. Már-már azon volt, hogy felugrik, de erejéből csak egy tiltakozó mozdulatra tellett. Végül összeszedte magát.

– Ó, a feleségemnek ez a szavajárása, s ha ez nem fedti is pontosan a valóságot, azért talán van valami igaza. Antik holmikkal kereskedem ugyanis. Sokak szerint ezek használhatatlan

limlomok, néha valóban előfordul, hogy ócskaság kerül a kezembe, de legtöbbször igen értékes dolgokról van szó.

Sandán a feleségére tekintett. Örült, hogy a nő ismét a jegyzeteibe temetkezett, s nem láthatta az asszony gúnyos mosolyra görbülő keskeny száját.

– Megkínálhatom valamivel?

– Köszönöm, igazán kedves, de nem kérek semmit - mondta a nő, fel sem tekintve. Papírjait rendezgette, mintha az időt húzná. Kényelmetlenül érezte magát.

– Sajnálom. Ha nem haragszik, kiszolgálom magam.

– Csak tessék, persze. Természetesen.

Felállt a fotelból, elindult a konyhába. Ahogy elhaladt a felesége mellett, tekintetük találkozott. Zsuzsika dacosan állta férje rosszálló pillantását. Nem mozdult, arcáról nem olvadt le az elszántság. Perlei Béla legszívesebben magával húzta volna a konyhába. Odakint alaposan körülnézett, valami elfogadható okot keresett, amivel kihívhatná. De rend volt, a készülő vacsorának sem látszottak nyomai, csak egy lábas alatt égett lassú tűz.

Színültig telt pohárral tért vissza. Az asszony még mindig az ajtóban állt.

Amint leült a fotelbe, azonnal ivott a whiskyből, utána rágyújtott egy cigarettára. Nyugalma, önbizalma visszatért, s elhatározta, nem törődik a feleségével. Mondjon, amit akar.

– Az ön foglalkozása? – kérdezte a nő Zsuzsika felé fordulva.

– Könyvelő.

A nő írt valamit egy papírra, aztán mély lélegzetet vett, mint aki nagyon nehéz kérdésre szánja el magát.

– Felsorolok öt jövedelmi kategóriát. Szíveskedjék megmondani, hogy az öt közül melyikbe tartozik az önök évi összjövedelme.

Perlei Béla határozottan a negyediket jelölte meg. Húsz és huszonötezer dollár között. Felesége megfordult, és visszament konyhába, Perlei észrevétlenül fellélegzett. Larry Allen biztosan jóval a huszonötezer feletti kategóriába sorolná magát, s egy pillanatra ezért is nagyon irigyelte barátját.

– Vásároltak az elmúlt évben nagyobb háztartási gépet?

– Igen. Fridzsidert, mosó- és szárítógépet.

Az is havi százhusz dollár, és még kilenc hónapig kell fizetni, gondolta. Pedig tudott volna szerezni jóval olcsóbbat, használt, de teljesen jó állapotban levő gépeket. Felesége azonban

ragaszkodott az újhoz. Tulajdonképpen várhattak volna vele. Zsuzsikának eddig semmi kifogása nem volt a mosoda ellen.

– Egyéb háztartási berendezést? Bútort, rádiót, televíziót?

– Nem, azt nem.

Ő pedig televíziót akart vásárolni. A régiből teljesen kiment a szín, csak fekete-fehéren lehetett fogni az adást. Megjavíttatása közel kétszáz dollár, egy új sem kerül sokkal többre. Zsuzsika tiltakozott, mondván, jó lesz ez még egy darabig. Hiába győzködte, a televízióból nem lett semmi.

– Ruhákat?

– Igen. Azt vásároltunk.

– Férfi vagy női ruhákat?

– Nekem három öltönyt – mondta Perlei Béla –, a feleségemnek pedig...

– Semmit – az asszony már megint az ajtóban állt.

A nő zavarba jött, hol az egyikre, hol a másikra nézett. Igyekezett mosolyogni, az arcán még ott volt a gödröcske, de a szemében enyhe rémület tükröződött.

– Persze – mondta Perlei Béla, s ivott a whiskyből –, őt egy évvel ezelőtt öltöztettük fel, az idén rajtam volt a sor. Tulajdonképpen nem lett volna muszáj, de tudja, az üzlet megköveteli...

Zsuzsika sírva fakadt.

– Nem igaz! – kiáltotta. Nem uralkodott magán, még a könnyeit sem akarta visszatartani.

– Mindig a piszkos üzleteid! Elegendem van már a piszkos üzleteidből! Huszonötezer dollár! Csak szeretnél annyit keresni! Egyelőre én keresek csak. A te piszkos üzleteid egy fillért sem hoznak, legfeljebb egy csomó ócska, értéktelen kacatot, amivel tele van a pince. Nem kell senkinek. A kutyának se kell!

Hirtelen a nőhöz fordult.

– Akar venni használt rádiót? Néhány állomás bejön rajta, és mindössze húsz dollár. Netán egy alig használt öltözőasztalkát? Csak az ajtajáról van lekopva a festék, meg egy kicsit billeg, de nyolc dollárt még így is megér. Vagy könyvespolcot, régi lemezeket? Ugye, hogy semmit nem akar? Pedig nem kerül ám sokba! Magának nem kerül sokba, csak nekem...

Váratlanul sarkon fordult, és sírva kiszaladt a szobából.

Perlei Béla szeretett volna teljesen elsüllyedni a fotelben. Kerülte a nő tekintetét, keze görcsösen szorította a whiskys poharat, félő volt, hogy összeroppantja. Arra gondolt, minek

rendeznek közvéleménykutatásokat, meg arra, mégiscsak felháborító, hogy ügynökök, házalók százai csak úgy bekopogtathatnak bárhová, feldűlják a családi békét pimaszságukkal, s az ember nem tehet ellenük semmit. Megfogadta, legközelebb mindenki előtt bevágja az ajtót, úgy csinál majd, mint a felesége szokott. Úgy érezte, hogy tökéletesen megérti az asszonyt.

A nő megszólalt:

– Nem akartam...

Larry Allen most biztosan felállna, kirúgná ezt a tolakodót, vagy eleve be sem engedte volna. Senkinek nincs joga felkutatni üzleteinek mibenlétét. Szerette volna, mindennél jobban szerette volna, hogy Larry Allen most itt legyen. Aztán rájött, hogy ez lehetetlenség. Neki magának kell cselekednie. Szólni akart, de elkésett. A nő kapkodva gyúrte papírjait a táskába. Felállt, és már az ajtóban mondta:

– Talán máskor, ha nem lesz kifogásuk ellene.

Elmenekült.

Mindegyik így menekül el, ilyen gyáván. Nincs egyetlen piszkos ügynöke a világnak, amelyik vállalná tetteiért a felelősséget.

Eszébe jutott Zsuzsika. Most, hogy a nő már elment, felgyülemlett dühe ellene fordult. Felugrott a fotelból, és kiment a konyhába. Férfi akart lenni a talpán, erélyes, ha kell, még durva is, de amint meglátta az asszonyt, hirtelen minden mérge elszállt, csak fáradtságot érzett. Kimerült volt, úgy érezte, az egész világgal birkózik már időtlen idők óta. Felesége az asztalra borulva csendesen sírt.

Odalépett hozzá, megsimogatta a fejét.

– Gyere – mondta csendesen –, elviszlek vacsorázni.

– Igen – szípogetta Zsuzsika, megfélemedkezve a félkész vacsoráról –, csak előbb rendbe szedem magam.